

Preken bots og bønnedag Klæbu kirke 26.10.2025

På denne dagen får vi høre om to barn i samme familie. De har samme utgangspunkt i livet. De er begge ønsket og elsket av sine foreldre, og får med seg omsorg, trygghet, ressurser, mat, klær, kunnskap og verdier. Begge tar valg om hvordan de vil leve livet sitt, en velger å dra ut, og en blir hjemme. Det er en kjent erfaring for foreldre og for barn; å leve i spennet mellom valgfrihet og uavhengighet ute i verden på den ene siden og trygghet og plikt hjemme på den andre siden. I fortellinga velger de hver sin vei. Andre kan velge ulikt i forskjellige faser i livet. Noen ganger det trygge, kjente og kjære, andre ganger utferdstrang, opprør og avstand til det kjente.

Det er en naturlig prosess å ville finne ut av seg selv og føle seg fri. Selv om det er godt hjemme, kan det føles ufritt. Det er lov og helt greit å ta ut arven sin og reise ut. Vi vet ikke hvordan livet blir, det er det som er så spennende og usikkert med å leve. Livet skjer, penger kan ta slutt, mennesker kan rammes av sykdom. Det var både selvforskyldt pengesløseri og uheldig hungersnød i landet, som gjorde at den sønnen som reiste ut kom bort fra seg selv og bort fra et godt liv. Overlatt til sin elendighet, kjenner han seg helt på bunnen. Så kommer han til seg selv, og da vil han vende hjem til sitt opphav, selv om det er skamfullt, og han ikke forventer å bli tatt imot, fordi valgene hans ikke alltid var kloke. Han innser sannheten om seg selv og verden, og når han kommer hjem, blir tatt imot som et elsket barn.

Begge barna er elsket. Den bortkomne sønnen blir den hjemkomne sønnen. Faren er jublende glad! Han forbereder en stor fest og løper glad imot ham allerede mens han er langt unna. Faren viser uforbeholden kjærlighet, en kjærlighet som tåler alt og utholder alt. Broren blir sjalu, men farens hengivelse kjenner ingen grenser, og sletter skuffelsen og sorgen den bortkomne sønnen kunne ha gitt ham og familien. Fortellinga er bilde på Guds grenseløse kjærlighet til oss, og Guds evne til tilgivelse. Hvis jeg tenker på meg selv som Guds barn, gir den meg tro på at om jeg trår feil, får jeg alltid komme hjem og blir tatt imot av Gud, Jeg får nye gylne muligheter med blanke ark og fargestifter. Jeg kan kjenne igjen både tryggheten ved å være hjemme i det vante og kjente og lysten til å utforske verdens muligheter og steder. Jeg hører til hos Gud uansett.

Ved oppstarten av driften ved Hallsetheimen her i Klæbu var mange av beboerne sengeliggende og pleietrengende. Mange var barn som ble sendt fra hjemmene og hjemkommunene sine, og plassert ved institusjonen. De måtte forholde seg til så mye nytt på en gang. Mange av beboerne kom langveisfra og en del av disse mistet ganske fort kontakten med sine nærmeste. Det var ikke deres eget valg å

bo her, men foreldrenes og samfunnets valg i tro på at det var til beste for dem. Kanskje kjente de seg bortkomne, både beboerne og familiene deres.

Livssituasjonen for beboerne har til dels vært svært kummerlig, ikke minst under krigen. Bølger med sykdommer kom og gikk, og spredte seg raskt Medisiner, mat, varme, tilsyn og pleie som var livsnødvendig, men mangelvarer ved institusjonen, så de hygieniske forholdene ved ble institusjonen dårlige. I løpet av krigsårene døde mange, og flere ble gravlagt på samme dag. Noen ble sendt hjem for gravlegging i sine hjemkommuner, men de fleste ble gravlagt her ved Klæbu kirkegård. Fra 1952 ble det vedtatt at alle skulle ha eget gravminne, men det var opp til de pårørende å bekoste gravminne eller gravstein. Det medførte forskjellsbehandling og noen ganger uverdigg behandling.

Det var mye omsorg og god vilje på Hellsetheimen, men kunnskapen i samfunnet til denne type lidelser var lenge mangelfull, og preget også livssituasjonen og tilbudet til beboerne. Mange levde sine liv uten særlig kontakt med slekt og familie. Arbeidsfolket ved institusjonen ble deres familie. Mange medarbeidere gjorde en fantastisk innsats under disse kummerlige forholdene.

Når vi etter gudstjenesten idag avduker minnestedet for Hallsetheimen, er det i takknemlighet til alle som har bidratt til et omsorgsfullt hjem og behandlingssted, men også i erkjennelse av at begrenset kunnskap og uheldige holdninger til mennesker med funksjonsnedsettelse har medført krenkelser av menneskeverd, skade og skam for beboere og pårørende. Mange av disse opplevde verken respekt eller aksept for den de var så lenge de levde, og mange fikk aldri noe minnesmerke når de ble gravlagt. For en del enkeltmennesker og familier ble det elendig og uverdigg, skamfullt og trist. Mange rundt omkring i landet som kjenner på sorg og savn etter sine kjære, som ble sendt hjemmefra og aldri kom tilbake. Idag, på bots- og bønnedag, får vi mulighet til å tenke etter, og lære av historien. Men kan vi rette opp alle feil ifra igår, slik Alf Prøysen skriver i sangen sin om å få en dag imårå?

Å ære menneskers minne med en gravstøtte er en måte å anerkjenne og ære mennesket og det livet den levde på. Vi har ulike forutsetninger og bagasje med oss, men alle er skapt og elsket av Gud. Fortellinga om sønnen som kommer hjem minner oss om at alle mennesker har uendelig verdi, og kan tilføre verden noe viktig. Nå har en arbeidsgruppa kartlagt dødsfall og gravminner knytta til pleiehjemmet, og Kirkelig Fellesråd har sørget for at vi har fått reist et minnested for alle psykisk utviklingshemmede som har bodd og døde ved Klæbu offentlige pleiehjem. Det kan hjelpe oss som lever idag å komme til oss selv, og til å se hvordan våre valg idag kan påvirke andre.

Også idag kan min velmente omsorg oppleves krenkende, fordi det er noe jeg i min hjelpende iver ikke ser. Våre forståelser av virkeligheten, vår kunnskap og vårt verdensbilde er begrenset, og vi kan styres av krefter utenfra og holdninger vi ikke er klar over, som kan begrense andres livsutfoldelse og menneskeverd. Det krever at vi er åpne og ydmyke og lytter til de andres fortellinger.

På bots- og bønnedag kan vi kjenne etter i oss selv, hvilke holdninger trenger jeg å se på en gang til? Hvilke konsekvenser av mine handlinger har jeg vært blind for? Noe av det jeg finner, kan jeg skamme meg over eller sørge over, andre valg kan jeg erkjenne ansvar for og angre på. Gud tåler alt dette. Gud tåler det i oss som vi ikke selv holder ut. Guds nåde er tilgivelse, raushet og glede – Gud er som faren som løper sønnen i møte og stiller istand fest, i ren glede over at han kommer til seg selv og kommer hjem – Gud har glede over at barna er i hans nærhet. La oss derfor feste blikket på Gud som tar imot oss med åpne armer, og gripe de nye mulighetene vi får til å se alle mennesker med Guds blikk.

La oss be:

Gud, Livgiver, Smerte-bærer, Du som skaper kjærlighet; du tåler det i oss som vi ikke selv kan holde ut, du kan gi navn til det i oss som vi ikke selv kan snakke om, du kan vise oss en storhet som vi ikke selv har begrep om. Forson oss ved ditt kors, så vi blir gjort hele.